

Рецензия

върху дисертационен труд

на тема: „Създаване на банков съюз в Европейския съюз“

за присъждане на научна степен „Доктор на науките“ по
направление 3.3. Политически науки /Европеистика –
Икономически изследвания на ЕС/

с автор Калоян Димитров Симеонов

Катедра „Европеистика“ на Философски факултет в СУ
„Св.Климент Охридски“

Рецензент: проф. д-р Йорданка Йосифова Статева

Катедра „МИО и бизнес“ във Факултет „Международна
икономика и политика“ в УНСС

Калоян Димитров Симеонов е доцент в катедра „Европеистика“ на Философски факултет в СУ „Св.Климент Охридски“. На вътрешна защита, проведена на 15 март 2016 год. на разширен катедрен съвет, дисертационният труд беше предложен за външна защита.

1. Актуалност и значимост на изследваната проблематика

Представеният дисертационен труд е посветен на актуална и значима проблематика. Изграждането на банков съюз в Европа не може да бъде еднократен акт, а е дълъг и сложен процес. Геополитическите проблеми и ефекти в съвременния свят, твърде сложната политическа и икономическа обстановка в Европа и света, правят анализа не просто много труден, но изискват нови подходи и значими идеи. Тази необходимост произтича и от изключително проблемния настоящ период за целия ЕС. Европа преминава през редица наслагващи се кризи, несъмнена е и важноста на резултата от предстоящия референдум във Великобритания. Независимо от резултата /надяваме се да е за оставане на страната в ЕС/, самият факт на провеждане на подобен

референдум, е твърде показателен за състоянието на съюза. Всичко това изисква изключително внимателен подход при анализиране на съвременните процеси в ЕС и още повече при очертаване на теоретични конструкции за бъдещо развитие. Приемам, че е важно в настоящия момент да се очертаят теоретични рамки и да се анализират големите и мащабни въпроси относно банков съюз в Европа. От автора на труд за банков съюз в Европа се изисква в по-голяма степен проблемна насоченост на изследването, както и интегриране на проблематиката в глобалната икономическа и финансова среда най-малкото чрез подходящи сравнения. В това отношение, на първо място, е добре да се припомни, че най-успешният паричен съюз в историята на паричните съюзи е този на САЩ, където политически и паричен суверенитет са обвързани, а съюзът се развива и добива характеристиките на пълноценен паричен съюз в рамките на 150 години.

Дисертационният труд на автора Калоян Симеонов е първото в българската икономическа литература комплексно и многоаспектно изследване относно банков съюз в Европа. Включен е подробен и задълбочен анализ на архитектурата на банковия съюз, развитието на законодателството в това отношение, представена е позицията на България относно участие в банковия съюз.

2. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд в структурно отношение се състои от увод, седем основни части /глави/, заключение, приложения и списък на използвана литература.

В увода е обяснена актуалността и значимостта на изследваната проблематика, представени са предмет, изследователска теза, цели, задачи и методи.

Изследователската теза, формулирана в увода отразява ясно изразеното становище на автора за „наложителна реформа“ на банковия сектор в ЕС. Очертаната в труда конструкция най-общо означава повече централизация в сферата. Защо авторът смята, че повече централизация в ЕС и еврозоната в частност ще има за

резултат по-добри решения и развития от тези до момента? Това обичайно изразявано становище в икономически анализи за все повече централизация съвместява ли се и как по-точно с недоверието към оторизирани европейски институции? Другият важен и проблемен аспект е относно рамките на желания банков съюз. В това отношение съмненията и неяснотите са напълно разбираеми и затова на редица места в труда авторът споменава за изграждане на банков съюз „поне в рамките на еврозоната“ /стр.34, 68 и др./. Ако е по-скоро ясно, че банков съюз в рамките на целия ЕС не е възможно да бъде изграден, в какъв смисъл е формулировката на заглавието на труда?

Първата глава е оформена като теоретични основи на изследването. Теоретичните концепции във връзка с изграждането на банков съюз имат несъмнено важно място, както и въпросът за необходимата връзка между бюджетен и банков съюз. Самото заглавие на т.1.6., „Банковият и фискалният съюз – двете страни на една монета“ изразява авторското становище. В това отношение е добре да се припомни, че още през 1997 год. ,т.е. преди създаването на еврото, започна да действа т.нар. Пакт за стабилност и растеж като израз на осъзнатата връзка между провежданите бюджетни политики от отделните държави в съюза и стабилността на целия паричен съюз. Що се отнася до включената идея евентуален бъдещ „европейски министър на финансите“ да има възможност да емитира ценни книжа /еврооблигации, стр.70/, това няма ли да означава възпроизвеждане на голямата причина за началото на съвременните дългови проблеми в еврозоната, а именно една и съща цена за пазарно финансиране на държавните дългове на участващите страни, вкл. за Германия и Гърция примерно?

Втората глава представя и анализира предпоставките за изграждане на банков съюз в Европа, проследяват се и етапи при неговото изграждане. Авторът извежда като важна предпоставка за изграждането на банков съюз големината и значимостта на банковия сектор за европейската икономика, от една страна, и наличието на двупосочна връзка между състоянието на банките и публичните финанси. Представената в отделна точка 2.2.

статистика в това отношение би следвало да се интегрира в проблематиката за по-ясна подкрепа на становищата на автора. Изключително показателният пример с кризисното развитие в Ирландия е само бегло споменат /стр.95-96/, като истинската причина за включването на тази развита и богата държава в дълговата спирала на еврозоната, фактически не присъства. За първи път след началото на дълговата криза в еврозоната, точно на примера на Ирландия стана ясно как частни банкови загуби се прехвърлят върху държавните финанси и в резултат се стига до криза на държавен дълг. Това е много опасна линия в съвременните условия и тя е между задлъжнели, респ. увеличаващи задлъжнялостта си правителства и техните нестабилни /проблемни/ банкови системи.

Третата глава представя същността и значението на единния надзорен механизъм като първи основен стълб в банковия съюз. Изчерпателно е разгледана надзорната архитектура, акцентирано е върху разпределението на правомощията между ЕЦБ, националните оторизирани органи и други европейски органи. Като твърде важен въпрос в това отношение се откроява отделянето на надзорните функции от функциите на паричната политика за ЕЦБ. Задълбочаването на анализа в този аспект е необходимост, която се определя от възможни сложни и конфликтни ситуации, когато институцията, отговорна за паричната политика /поддържане на ценовата стабилност/, осъществява и надзорни функции /поддържане на сигурни и надеждни финансови институции, финансова стабилност/ - стр.182. Сравнения със САЩ, Япония биха допринесли за по-ясно авторово становище в това отношение.

Четвърта глава е със заглавие „Единен механизъм за реструктуриране“ и представя в детайли новите правила за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции, залегнали в определена Директива /2014/59/ЕС/ и Регламент /806/2014/. Мотивирана е необходимостта от въвеждането на тези правила. Аналитично са представени стандартните инструменти за реструктуриране, както и държавните инструменти за финансова стабилизация. Интерес представлява частта за национални

механизми /фондове/ за финансиране на реструктурирането, възможността за заемане на средства между националните механизми, както и за възможността за съвместно използване на националните механизми. Обосновано е отделено внимание /т.4.4.7 – стр.315-324/ на инструмента за споделяне на загуби /bail-in/ и съответно разграничаването му от bail-out. Липсва конкретика по този важен въпрос и по-точно конкретни примери. Добра идея на автора е да включи съществуващи различни становища – „Критики към Единния механизъм за реструктуриране“ /т.4.4.10/. Тази част има смисъл и тежест, но трябва да включва и обяснява причините за различните становища с оглед национални интереси. Авторът само споменава за т.нар. морален риск /стр.339/, но въпросите в това отношение са твърде много и твърде сложни и включват на първо място финансов принос и съответно финансова отговорност на разнородни икономики в един хетерогенен съюз.

Пета глава е посветена на Единна система за гарантиране на влоговете в банките като елемент на банковия съюз. Най-много въпросителни и неясноти има в това отношение и всъщност това е най-проблемният евентуален бъдещ елемент на банков съюз. В тази част авторът представя официални изявления и документи в ЕС относно създаване на единна схема за гарантиране на влоговете, развитието на хармонизираните правила относно националните схеми в това отношение. Проследено е развитието на законодателството в областта на гарантиране на влоговете в България и е представена позицията по идеята за създаване на единна схема в ЕС. Интерес представлява отразеният дебат в научните и финансови среди относно необходимостта и възможността за създаване на подобен елемент в конструкцията на банковия съюз. Авторът коректно отразява разминаването във вижданията на научните среди, от една страна, с преобладаващото виждане сред представители на финансовите среди и на някои държави в ЕС, от друга. По този въпрос задължително анализът трябва да премине на по-високо равнище и вместо „някои държави-членки“ да посочва кои държави /освен Германия/ застъпват категорична позиция против изграждане на Единна схема за гарантиране на влоговете и съответно основните им

аргументи. Несъмнено финансовото участие на Германия в такъв механизъм /както и в представения в четвърта част Единен механизъм за реструктуриране/ ще бъде най-голямо. Това означава, че Германия ще носи в най-голяма степен не само финансова, но и политическа отговорност за успешното функциониране и естествено възниква въпросът за съществуващи или не императиви за поемането на тези отговорности в съвременния свят. На практика цялата теоретична конструкция на предвиждания банков съюз зависи от отговорите на тези въпроси.

Включеното сравнение със САЩ /стр.418-419/ по отношение схемата и правилата за гарантиране на влоговете е несъмнено подходящо, но е необходим паралел относно степента на капитализиране на схемите за гарантиране на депозитите – в САЩ и в държавите от ЕС към настоящия момент. Освен това, авторът споменава, че преди влизането в сила на Директива 2014/49/ЕС в отделни държави от ЕС нивото на защита е над 100 000 EUR и то може да продължи да се прилага до края на 2018 год. /стр.407/.
Кои са тези държави?

Шеста глава представя елементите на Единен наръчник за регулиране на банковите услуги. Авторът прави преглед на глобалните стандарти на Базелския комитет за банков надзор, както и на европейските правила за банкови услуги. Анализът показва, че промените в европейското законодателство за пруденциалните изисквания за банките и инвестиционните посредници са обвързани с измененията в Базелските стандарти. Положенията в новите европейски актове относно достъпа до осъществяване на дейност от кредитни институции и пруденциални изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници са подробно представени чрез една директива /2013/36/ЕС/ и регламент /ЕС/ № 575/2013/. В тази част българската практика липсва и би следвало да се посочи дали са въведени в българското законодателство и евентуално в каква степен новите европейски изисквания в конкретния аспект, както и данни за капиталовата адекватност в българската банкова система.

Седма глава е със заглавие „Възможности за участие в банковия съюз за държавите – членки извън еврозоната“. Подробно е представена правната рамка относно участие в банковия съюз на държави от ЕС извън еврозоната. Анализирани са предимствата и ограниченията в резултат на участие в банковия съюз за държави, неприели единната европейска валута. Задълбочено е представена позицията на България за участие в банковия съюз преди приемането на еврото. Интерес представлява частта, включващо кратко изложение относно позициите за банковия съюз на Великобритания, Дания, Швеция, Полша, Чехия, Унгария, Румъния и Хърватия. Несъмнено изложението за България в тази част предизвиква най-голям интерес. Подробно представените икономически аргументи за и против участие в банковия съюз преди приемането на еврото завършват със заключение, че това е „едно по-скоро политическо решение“ /стр.608/. Да, решението е политическо и въпросът се свежда до това коя политическа сила /или сили/ и в кой момент ще се реши да го вземе.

3. Обща оценка на дисертационния труд

Авторът на дисертационния труд демонстрира умения за задълбочен анализ на актуална, значима и твърде сложна проблематика. Представено е първото в българската икономическа литература многообхватно изследване на процесите по изграждане на банков съюз в Европа. Анализът се основава на актуални статистически данни.

Концептуалният апарат в дисертацията говори за широки познания на автора в сферата на икономическата и правна материя. Стилът на труда е ясен и академичен.

Терминологията е прецизна – по мое мнение, с едно изключение. Използваният от автора термин „морален хазарт“ като превод на оригиналния термин „moral hazard“ е неподходящ. В българската терминология се наложи много по-подходящия термин „морален риск“.

Дисертационният труд е отлично информационно осигурен. Списъкът на използвана литература включва общо 370 заглавия на

български и английски език – официални документи на европейски институции, банки, монографии, статии и др.

Много добър атестат за автора е големият брой публикации по темата на дисертацията – две монографии, съавторство в два учебника „Европейска интеграция“, 15 статии, както и седем статии и научни доклади на английски.

4. Приноси

Приносите на автора в представения дисертационен труд могат да бъдат обобщени както следва:

- Представено е първото в българската икономическа литература комплексно и многоаспектно изследване относно банков съюз в Европа. То включва икономически и правни аспекти, както и всички предвиждани към настоящия момент елементи в стремежа за изграждане на цялостен институционално-функционален механизъм.
- Представено е изследване относно потенциално участие в банковия съюз на държави в ЕС, но извън еврозоната. То включва предимства, ограничения и проблеми, свързани с евентуално участие.
- Представено е изследване относно ползи, ограничения и проблеми за България при евентуално присъединяване към банковия съюз преди приемането на единната европейска валута. Изследването има потенциала да бъде насочващ материал за едно по същество политическо решение.

5. Въпроси

Европейската проблематика е не просто актуална и значима във всички свои аспекти. В твърде сложната съвременна икономическа и политическа обстановка в Европа и света, проблемите се увеличават и рисковете при изграждане на теоретични конструкции стават все по-големи. Структурата на дисертационния труд следва най-общо предвижданата към настоящия момент архитектура на банковия съюз и по-конкретно основните елементи /стълбове/ в тази конструкция. В тази връзка е първият ми въпрос.

1. Каква би била структурата на дисертационния труд с акцент за проблемна ориентираност?
2. Сложните проблеми с винаги особеното мнение на Великобритания по всички финансови проблеми на общността, в която участва, на практика не са засегнати – а те не намаляват, а се увеличават. Само един конкретен въпрос и единствено във връзка с банковия съюз – как ще бъдат преодолените проблемите в резултат на това, че английски банки притежават наистина значителна част от активите в банки на държави от банковия съюз?
3. Банките на държави от Северна Европа доминират в банковите системи на трите балтийски икономики. Литва, Латвия и Естония се присъединиха към еврозоната и банковия съюз. Как ще се регулират в такъв случай проблемите в резултат на голямото участие на банки на северноевропейски държави в балтийските икономики?
4. Понастоящем в банковата система на Италия има огромни проблеми, но поради поредицата от наслагващи се кризи в Европа, те преминават почти незабелязано. В момент, в който проблемните кредити в италианската банкова система са на стойност 360 млрд.EUR, се взема решение за създаване на фонд с обем между 4 и 6 млрд.EUR за подпомагане на финансово затруднени кредитни институции в страната. Подобни факти по-скоро убеждават за подкрепа на идеята за споделено финансово участие и съответно отговорност в банков съюз или напротив?

В заключение. *Представеният дисертационен труд със значителен обем от 651 стр. е многообхватно изследване на сложните процеси, съпътстващи създаване на банков съюз в Европа. Авторът Калоян Симеонов демонстрира умения за обхващане в комплексен анализ на редица аспекти на изследваните процеси. Спецификата на проблематиката изисква икономически и правни познания и авторът се справя в това отношение много добре. Усложняването на европейската проблематика несъмнено прави работата на изследователите все по-трудна и изисква нови подходи и решения. Анализът на*

Калоян Симеонов представя подготвен специалист в тази област, с потенциал за по-нататъшно развитие. Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам присъждане на научната степен „Доктор на науките“ по направление 3.3. Политически науки /Европеистика – Икономически изследвания на ЕС/ на автора Калоян Димитров Симеонов.

София, 10 май 2016 год.

Рецензент:

/проф. д-р Йорданка Статева/